

■ Ἡρώες τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως

Ἐπίσκοπος Βρεσθῆνης Θεοδώρητος* ὁ Καπετὰν Δεσπότης

† 26η Ἀπριλίου 1843

Ἀγωνιστὴς ἄξιος Πατρίδας καὶ Ἐκκλησίας

Ὁ **Ἐπίσκοπος** Βρεσθῆνης Θεοδώρητος (1787-1843) ἦταν ὁ κληρικός, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε στὰ χρόνια τῆς Ἐπανάστασης ὑψηλότατα στρατιωτικὰ καὶ πολιτικὰ καθήκοντα. Παράλληλα ἀνεδείχθη πρότυπο Ἀρχιερέως. Δέχθηκε νὰ ὑποστεῖ βαρὴ ἐκκλησιαστικὴ ποινὴ, παρὰ νὰ παραβεῖ τοὺς Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας. Ὅντως ἀναδείχθηκε ἀγωνιστὴς ἄξιος τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

* * *

Ὁ Θεοδώρητος, κατὰ κόσμον Θωμᾶς, γεννήθηκε στὴν Νεμνίσια (ἢ Μεθύδριο) Ἀρκαδίας τὸ 1787, ὄρεινὸ χωριὸ τῆς Γορτυνίας κοντὰ στὴν Βυτίνα, καὶ ἦταν υἱὸς τοῦ προεστοῦ Β. Κωστάκη.

Τὰ γράμματα τὰ ἔμαθε ἀπὸ δασκάλους Κληρικούς καὶ ἀπὸ μόνος του. Ἰδιοφυής, ἔμαθε ἄριστα νὰ γράφει, νὰ ὀμιλεῖ καὶ, ἀργότερα, νὰ κηρύττει. Ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη ὅτι ἦταν καὶ ἄριστος θεολόγος. Σπούδασε στὴν φημισμένη Σχολὴ τῆς Δημητσάνας.

Ἐγίνε Ἐπίσκοπος τὸ 1813 μὲ ἔδρα τὰ Βρέσθена Λακωνίας, διαδεχόμενος τὸν θεῖο του στὸν ἐπισκοπικὸ θρόνο. Ἀφιερώθηκε στὴν ἱεραποστολὴ καὶ στὴν διάδοση τῶν γραμμάτων. Λιτὸς στὴν ζωὴ του, ἔδιδε πρῶτος τὸ βαλάντιό του ὡς παράδειγμα

καὶ προτροπὴ νὰ ἐνισχυθεῖ τὸ ἔργο του.

Στις 20 Ἰουλίου 1818 μὴθῆκε ἀπὸ τὸν Παναγιώτη Ἀρβάλῃ στὴν Φιλικὴ Ἑταιρεία καὶ ἀναδείχθηκε σὲ ἓναν ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους παράγοντες τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως.

* * *

Μὲ τὸ ξέσπασμα τῆς Ἐπανάστασης, ἀφοῦ πληροφορήθηκε τὴν κρισιμότητα τῆς μάχης στὸ Βαλτέτσι (12-13 Μαΐου 1821), ἐγκατέλειψε προσωρινὰ τὴν ποιμαντορικὴ του ράβδο, περιζώθηκε τὴν ρομφαία καὶ κατέβηκε ἀπὸ τὸν Ταῦγετο σὲ βοήθεια τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων.

Γράφει ὁ Ἀμβρόσιος Φραντζῆς: **«Περὶ τὸ Λυκαυγὲς τῆς πρωῆας τῆς 12ης Μαΐου, οἱ Ἁγιοπετρίται καὶ οἱ Τσάκωνες, περίπου 800, τοὺς ὁποίους διηύθυνε ὁ Ἐπίσκοπος Βρεσθένης, ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τῶν ἀγωνιζομένων ἀδελφῶν των»** («Ἐπιτομὴ Ἱστορίας Ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος», τόμ. Β΄ σελ. 23).

Πολέμησε στὸ Βαλτέτσι, στὰ Βέρβενα καὶ στὰ Δολιανά. Στὰ Βέρβενα ἀπὸ τὰ τέλη Μαρτίου 1821 εἶχε στηθεῖ τὸ πρῶτο σταθερὸ Ἑλληνικὸ στρατόπεδο, τὸ ὁποῖο ἦταν καὶ τὸ κέντρο ἐφοδιασμοῦ τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων. Ἐκεῖ ὁ Θεοδώρητος μαζί μὲ τὸν Κρεβατά, τὸν Ἐπίσκοπο Ἐλους Ἄνθιμο καὶ τὸν Μαλτζίνης (Μέλισσα-Μαλτσίνα Λακωνίας) Ἰωακείμ εἶχαν ἡγετικὸ ρόλο. Ὁ Αὐστριακὸς διπλωμάτης καὶ ἱστορικὸς Ἄντον Πρόκες φὸν Ὅστεν ἀποδίδει μείζονα σημασία στὴν σύμπραξη τοῦ Βρεσθένης γιὰ τὴν εὐτυχῆ ἔκβαση τῆς μάχης τοῦ Βαλτεσίου, ὅπως καὶ τῶν μαχῶν στὰ Βέρβενα καὶ στὰ Δολιανά.

Ὁ Κολοκοτρώνης τοῦ παρήγγειλε: **«Καπετὰν Δεσπότη, φύλαξε τὴν θέσῃ σου καὶ μετ' ὀλίγον ἔρχομαι μὲ ἀρκετὰ στρατεύματα»**. Φορώντας φουστάνελα ἀντὶ γιὰ ράσα ὁ «καπετὰν Δεσπότης» φύλαξε τὶς θέσεις του μὲ 150 παλικάρια. Κατὰ τὴν πολιορκία τοῦ Παλαμηδίου οἱ Τοῦρκοι, προαισθανόμενοι τὴν ἥττα τους, ζήτησαν νὰ μεσολαβήσει στὸν Κολοκοτρώνη γιὰ νὰ παραδώσουν τὸ κάστρο.

Ὁ Νικηταρᾶς, ἀναφερόμενος στὸ πρῶτο σταθερὸ ἑλληνικὸ στρατόπεδο πὺ στήθηκε στὰ Βέρβενα, γράφει γιὰ τὸν Ἐπίσκοπο Βρεσθένης Θεοδώρητο καὶ τοὺς Ἐπισκόπους Ἐλους Ἄνθιμο καὶ Μαλτζίνης Ἰωακείμ «δεσποτάδες στὰ Βέρβενα ἐδι-οικούσανε».

* * *

Ένα περιστατικό από την παρουσία του Θεοδώρητου στις μάχες αναφέρει ο Άμβρόσιος Φραντζής σχετικά με την μάχη Βερβένων-Δολιανών της 18 Μαΐου 1821. **Σ**ε κάποια κρίσιμη φάση της μάχης, οί Τούρκοι είχαν καταλάβει ένα σημαντικό ύψωμα όπου έστησαν την ήμισέληνο και έβαλαν κατά των Έλλήνων.

Τότε δύο Έλληνες παρουσιάστηκαν στους αρχηγούς του στρατοπέδου και ύποσχέθηκαν να φονεύσουν τον Τούρκο σημαιοφόρο, ζητώντας για αντάλλαγμα φυσέκια και την ευχή του Έπισκόπου Βρεσθένης. **Π**ράγματι, σκότωσαν τον σημαιοφόρο και τον βοηθό του, έριξαν την Τουρκική σημαία και έστησαν την Έλληνική. **Ο**ί προληπτικοί Τούρκοι όπισθοχώρησαν και έχασαν την μάχη.

* * *

Μετά την άλωση της Τριπολιτσᾶς ό Θεοδώρητος έγκατέλειψε τὰ στρατόπεδα και μεταξύ των πρώτων έσπευσε να προωθήσει **Σύνταγμα, Νόμους και Κυβέρνηση**. **Έ**τσι συνέπραξε στην σύσταση της Πελοποννησιακής Γερουσίας, ή όποία, στις 26 Μαΐου 1821, εξέδωσε την πρώτη πράξη, με την όποία ανακοινώθηκε ή έκλογή των μελών της. **Σ**ε αυτήν πρόεδρος εξέλεγή ό Βρεσθένης. **Έ**ξελέγη επίσης αντιπρόσωπος της Σπάρτης στις Έθνοσυνελεύσεις της **Ε**πιδαύρου και του **Ά**στρους.

Τό 1822 υπέστη μία έπτάμηνη σκληρή δοκιμασία στο Ναύπλιο. **Θ**έτοντας τὸ συμφέρον της Πατριδας πάνω από τον έαυτό του αποδέχθηκε τὸν κίνδυνο να εισέλθει στο τουρκοκρατούμενο Παλαμήδι, για να διαπραγματευθεί την παράδοσή του. **Ο**ί Τούρκοι τὸν κράτησαν όμηρο, τὸν βασάνισαν ανέλεητα και απειλοῦσαν συνεχῶς την ζωή του. **Η**μιθανής έξηλθε της αιχμαλωσίας, αλλά βρήκε την δύναμη να συνεχίσει την προσφορά του.

Ονομάστηκε για δύο περιόδους αντιπρόεδρος της Βουλῆς, ουσιαστικά προήδρευε, και από την θέση του προσπάθησε να σταματήσει την έθνοκτόνα διχόνοια.

Τὸν Μάρτιο τοῦ 1827 συμμετείχε στην Γ΄ Έθνοσυνέλευση της Τροιζήνας, ενώ προηγουμένως είχε λάβει μέρος στην Συνέλευση της Έρμιόνης. **Φ**υλακίστηκε πάλι (αυτή την φορά από τὸς Έλληνες) στο Παλαμήδι. **Π**ικραμένος αποσύρθηκε στο άγαπημένο του Λεωνίδιο της Τσακωνιάς.

Προτομή.
Σπάρτη.

Στις 10 Αυγούστου 1827 ο Βρεσθένης, κατευθυνόμενος προς τὸ Λεωνίδιο ἀπὸ τοὺς Μύλους, ἀπηύθυνε ἐπιστολὴν στὸν Γεώργιο Κουντουριώτη, στὴν Ὑδρα. **Μ**ὲ ὑστατὴ ἐκκλησίᾳ του τὸν παρακάλεσε νὰ σταματήσει ἡ διχόνοια «ἡδὴ τῆς πατρίδος κινδυνευούσης».

Μετὰ τὴν λήξη τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐθνοσυνέλευσης διετέλεσε μέλος τῆς Βουλῆς ἕως καὶ τὴν αὐτοδιάλυσή της στὸν Ἰανουάριο τοῦ 1828.

Μετὰ τὴν ἀφιξὴ τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια ἀποσύρθηκε ἀπὸ τὰ κοινὰ καὶ ἐπέστρεψε στὰ ἱερατικά του καθήκοντα, στὴν ἐπισκοπὴ Βρεσθένης, ἐνῶ ἀπὸ τὸ 1831 ἀνέλαβε καὶ Τοποτηρητῆς τῆς Ἐπισκοπῆς Μαντινείας.

* * *

Ὡς Ἐπίσκοπος ὁ Βρεσθένης Θεοδώρητος διακρίθηκε γιὰ τὴν παρηρησία του καὶ διὰ τὴν ἕως διωγμοῦ του τήρησιν τῶν ἱερῶν Κανόνων. **Α**ντιτάχθηκε στὴν κρατικοποίηση τῶν Μητροπόλεων καὶ τῶν Ἐπισκοπῶν, ποὺ προώθησε ἡ Ἀντιβασιλεία. **Ὅ**ταν αὐτὴ χώρισε τὴν Ἐπικράτεια σὲ δέκα Νομοὺς καὶ ἰσάριθμες Ἐπισκοπὲς ἀντέδρασε, διακηρύσσοντας ὅτι δὲν μπορεῖ ὁ Ἐπίσκοπος νὰ καταστῆ κρατικὸς ὑπάλληλος καὶ νὰ ταυτισθεῖ μὲ τὸν Νομάρχη.

Τὸ 1837 ἐξελέγη μέλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἦρθε στὴν Ἀθήνα. **Τ**ότε ἔγινε καὶ μέλος τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας, ἀποδεικνύοντας γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν παιδεία.

Λόγω τῆς θαρραλέας στάσης του ἐναντι τῆς ἐξουσίας ἔπεσε στὴν δυσμένειά της. **Γ**ιὰ «τιμωρία» τὸν ἀπομάκρυναν ἀπὸ τὴν Ἐπισκοπὴ Βρεσθένης, στὴν ὁποία ὑπηρετοῦσε ἤδη, τὸ 1842, εἴκοσι ὀκτῶ χρόνια, καί, χωρὶς νὰ τὸ θέλει καὶ νὰ τὸ ζητήσει τὸν «προήγαγαν» στὴν Ἐπισκοπὴ Ἀχαΐας...

Πικραμένος παρουσιάστηκε στὴν Σύνοδο καὶ ἐξήγησε τοὺς Κανονικοὺς, Ἐκκλησιαστικοὺς καὶ προσωπικοὺς λόγους ποὺ δὲν θέλησε τὸν «προβιβασμό». **Οἱ** Συνοδικοὶ τὸν παρέπεμψαν στὴν Κυβέρνηση, ποὺ ἐξέδωσε τὸ σχετικὸ Βασιλικὸ Διάταγμα... **Ὁ** Θεοδώρητος ἀπηύθυνε τότε ἐπιστολὴν στὸν Ὄθωνα καὶ τοῦ ἐξήγησε τοὺς λόγους ποὺ ἀρνήθηκε τὴν μετάθεσίν του. **Ἐ**ν τῷ μεταξὺ ἡ Σύνοδος ἄλλαξε τὸ ὄνομα τῆς Ἐπισκοπῆς Βρεσθέ-

Ἀδριάντας.

Βαμβακοῦ Λακωνίας.

νης σὲ Σελλασίας... Ὁ Ὅθωνας προώθησε τὴν ἐπιστολὴ τοῦ Θεοδώρητου στὴν Σύνοδο, γιὰ νὰ ἐπιληφθεῖ. Ἐκείνη ἐπικαλέστηκε τὸ Βασιλικὸ Καταστατικὸ Διάταγμα τοῦ 1833 γιὰ τὴν Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐνημέρωσε τὸν Βασιλέα ὅτι λόγῳ τῆς ἀρνήσεώς του ἐξεδίωξε τὸν Θεοδώρητο ἀπὸ τὴν Ἐπισκοπὴ του καὶ τὸν κατέστησε «πρῶην Σελλασίας» (Κων. Οἰκονόμου «Τὰ σωζόμενα Ἐκκλησιαστικὰ Συγγράμματα», Β΄ Τόμος, Ἀθῆναι, 1862, σελ. 486).

* * *

Ἡ κυβέρνηση «ἵνα μὴ ἀποθάνῃ πράγματι ἐκ τῆς πείνης» χορήγησε στὸν Θεοδώρητο σύνταξη 200 δρχ., ἀργότερα τὴν ἔκαμε 300 δρχ... Λόγῳ τῆς ἀνέχειάς του ἔμενε σὲ οἴκημα «καλύβης μικρὸν διαφέρον, πενιχρὰ ἔπιπλα καὶ τράπεζα λιτή» (Κων. Οἰκονόμου Λόγος Ἐπιτάφιος εἰς τὸν Αοίδιμον Σελλασίας Θεοδώρητον, Ἀθήνησι 1843, σελ. 25).

Προτομή.
Τριπολιτσά.

Ἐκοιμήθη πάμφτωχος στὴν Ἀθήνα στὶς 26 Ἀπριλίου 1843 σὲ ἡλικία 56 ἐτῶν. «Ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ, πλήρης γαλήνης τῆς συνειδήσεως, διότι καὶ ὡς Ἱεράρχης καὶ ὡς χριστιανὸς καὶ ὡς Ἕλλην καὶ ὡς ἀγωνιστῆς ἐξετέλεσεν ἐν εὐσεβείᾳ καθ' ἅπαντα τὸν βίον αὐτοῦ ἅπαντα τὰ πολλαπλὰ ταῦτα καθήκοντα, ἀλλὰ καὶ μεστὸς πικριῶν». (Βλ. σχ. Ἀν. Γούδα «Βίοι παράλληλοι τῶν ἐπὶ τῆς Αναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος διαπρεψάντων ἀνδρῶν», ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, 1869, Τόμος Α', σελ. 165).

Ἐτάφη με ἔξοδα φίλων συναγωνιστῶν καὶ συγγενῶν. Τὸν ἐπικήδειο ἐκφώνησε ὁ Αἰδεσιμώτατος Πρεσβύτερος Κωνσταντῖνος Οἰκονόμου ὁ ἐξ Οικονόμων. Στὴν νεκρώσιμη ἀκολουθία, στὸ Ναὸ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ὁδοῦ Αἰόλου, συμμετέσχε μέγα πλῆθος λαοῦ, ποὺ συνόδευσε στὴν συνέχεια τὴν σορὸ τοῦ ἕως τὴν Μονὴ Πετρακῆ, ὅπου καὶ ἐτάφη.

**Θεοδωρήτου, τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἐπισκόπου Βρεσθῆνης,
τοῦ ὑπὲρ τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος ἡμῶν
εὐκλεῶς ἀγωνισαμένου
ἐν τοῖς ἱεροῖς τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἀγῶσιν,
Αἰωνία ἡ μνήμη!**

(*) Πηγές: <https://christianvivliografia.wordpress.com>, <https://choratouaxoritou.gr>, <https://el.wikipedia.org> • Ἐπιμέλ. ἡμετ.